

Себепринасянето на Милосърдната любов като център на живота и учението на св. Тереза от Лизьо

Въведение: Тереза, църковноучител на безкрайното милосърдие

Провъзгласена за учител на Църквата от св. папа Йоан Павел II, Малката Тереза е великият църковноучител на милосърдието за целия Божи народ, а нейното *Себепринасяне на Милосърдната любов* е едновременно център и връх на нейното учение. То е нейното велико предложение за святост към всички кръстени във всяко житейско положение и на всяка възраст, миряни и свещеници, мъже и жени, семейни и богопосветени.

Нейното *Деяние на себепринасяне като всесъжenna жертва на Милосърдната любов* (Pri 6) е публикувано в края на *История на една душа* като последна точка, след трите *Автобиографични ръкописа* (А, Б и В) и нейната *Молитва в деня на вечните обети* (Pri 2). *История на една душа* съдържа доктриналния синтез на Тереза. Тя обединява тези основни текстове, свързани с всички останали нейни писания (*Писма, Стихотворения, Молитви и Пиеси*)¹. По този начин всеки внимателен читател на *История на една душа* накрая е поканен да се помоли лично с тази молитва, която е едно истинско посвещаване на безкрайното милосърдие.

Св. Йоан Павел II обявява Тереза за църковноучител „експерт в науката за любовта (*scientia amoris*)“ (*Novo Millennio Ineunte*, 42). Преди това той е написал своята енциклика *Dives in Misericordia*. Като Папа на милосърдието той беше и Папа на Мария, *Mater Misericordiae*. От 20-годишна възраст до смъртта му негова настолна книга е *Трактат за истинската набожност към Пресветата Дева* от св. Луи-Мари Гриньон дьо Монфор, чието съдържание може да се обобщи с две думи: *Totus Tuus*, „Целият съм Твой“. От Краков до Рим това беше епископският девиз на Карол Войтила. Това са и последните думи, които той написа и изрече, когато умря.

Подобно на *История на една душа*, *Трактат за истинската набожност* е чудесна житейска и доктринална книга за всички кръстени, която също завършва с молитва на посвещаване на Исус чрез ръцете на Мария. Тези две книги са като два „фара“, предназначени да осветяват пътя на светостта, който всички ние сме призвани да извървим в различните си житейски положения. Лично аз трябва да кажа, че тези два фара не са преставали да

¹ Всички съчинения на Тереза са събрани и публикувани в сборника *Събрани съчинения (Oeuvres complètes, Paris, 1992, éd. du Cerf)*. Този том съдържа трите *Автобиографични ръкописа* (Ms A, B, C), *Писма* (LT), *Стихотворения* (PN), *Набожни рекреации* (RP) и *Молитви* (Pri). Преводите на различни езици винаги трябва да се правят от този автентичен текст.

осветяват живота ми вече почти 50 години. Годината на милосърдието ще бъде една богородична година, в която ще бъде отбелязана и тристагодишнината от смъртта на св. Луи-Мари (1673 – 1716 г.).

Моето намерение е да ви помогна да разберете важността на това себепринасяне на Милосърдната любов, което трябва да направите лично, за да изживеете в най-голяма дълбочина благодатта на тази свята Година на милосърдието. Себепринасянето на Милосърдната любов, направено от Тереза, е по преимущество „свети двери“, винаги отворени в Исусовото Сърце, за да навлезем в дълбината на безкрайното милосърдие на цялата Троица. То е и незаменимата входна врата към духовността на Тереза. Можем да влезем в нея само ако лично направим своето себепринасяне!

– Безкрайното милосърдие на Исус Спасител, извор на вяра, надежда и любов

За целта ще разгледаме себепринасянето на Милосърдната любов в широката перспектива на *История на една душа* като център на цялото учение на Тереза, и то от гледна точка на вярата, надеждата и любовта (или милосърдната любов). И наистина, тези три добродетели са най-големите дарове от Светия Дух за всички кръстени, а най-голяма от трите е любовта (срв. 1 Кор. 13:13). Това са трите основни модуса на кръщелната благодат. Св. Тома Аквински ги нарича *virtutes theologicae*, израз, който предпочитам да превеждам буквално като „богословски“ (а не като „теологални“) добродетели, защото те са общият извор на „великата наука на светците“ – както на интелектуалното богословие (*scientia fidei*) на св. Анселм и св. Тома, така и на духовното богословие (*scientia amoris*) на св. Йоан Кръстни и св. Тереза от Лизьо². И наистина, св. Йоан Кръстни основополага целия духовен живот, от началото до мистичното единение на духовния брак, изключително върху вярата, надеждата и любовта. Те са единствените средства за единение с Бога, т.е. за светостта, към която всички са призвани. Целият духовен растеж се състои в израстване във вярата, надеждата и любовта.

От самото начало трябва да се уточни, че деянието на себепринасяне на Милосърдната любов е деяние на любов като цялостно себедаряване на Исус в Светия Дух и чрез ръцете на Мария. Подобно на св. Луи-Мари дьо Монфор,

² Тези изрази бяха използвани от папа Бенедикт XVI в спонтанното му слово от 19 март 2011 г., в края на духовните упражнения, които имах благодатта да вода за него и за Римската курия. Тогава той се обърна към мен със следните думи: „Вие ни покажете, че *scientia fidei* и *scientia amoris* вървят заедно и се допълват взаимно, че големият разум и голямата любов вървят заедно, по-точно, че голямата любов вижда повече, отколкото единствено разумът“. Това слово е последната страница на книгата, включваща размишленията от тези духовни упражнения (F.-M. Lethel, *La lumière du Christ dans le Cœur de l'Église*, Paris, 2011, éd. Parole et Silence. Оригиналният текст е публикуван на италиански език: *La luce di Cristo nel Cuore della Chiesa*, Libreria Editrice Vaticana, 2011).

Тереза поверява своето себепринасяне на Мария. И именно в последната си голяма молитва към Мария тя ни дава най-доброто определение за любовта: „Да обичаш, означава всичко да даваш и себе си дори“ (*Защо те обичам, Марийо!* PN 54/22). Да кажеш в истината: „Обичам те“, задължително означава: „Целият ти се отдавам завинаги и целият съм твой“ (*Totus tuus*). Това е формулата както на истинската човешка любов (в тайнството брак), така и на истинската Божия любов (в духовния брак на светостта). Тереза е искала да подновява своето себепринасяне „с всеки удар на сърцето си“ и това деяние на любов е било като непрекъснато дишане на душата ѝ, чак до думите, изказани със сетния ѝ дъх: „Боже мой, обичам те“. Тя е говорела на Исус, гледайки разпятието на вечните си обети, което е стискала в ръцете си.

Така простите думи „Исусе, обичам Те“ са душата на целия живот и учение на Тереза, на нейната „наука за любовта“. Най-пълнен израз на това тя дава в тези три реда от стихотворението си *Да живея от любов*: „Ах! Ти знаеш, Божествени Исусе, обичам Те, / Духът на любовта със Своя огън ме разпалва; / обичайки Те, Отца към себе си привличам“ (PN 17/2). Разпознаваме думите на Петър към Исус: „Ти знаеш, че Те обичам“ (Йоан 21:15). Такова деяние на любов не е израз само на човешко чувство, а идва от Светия Дух в дара на милосърдната любов. Обичайки Исус, Тереза живее в общението на цялата Троица.

По-голяма от вярата и надеждата, единствено любовта никога няма да премине (срв. 1 Кор. 13:8), като по своята същност тя е една и съща на земята и на небето. Но в този живот любовта е неотделима от вярата и надеждата, понеже „на всичко вярва, на всичко се надява“ (1 Кор. 13:7). „Майка, корен и форма на всички добродетели“, според хубавия израз на св. Тома (I-II, q. 62, art. 4), тя подхранва и увеличава вярата и надеждата. Краткият живот на Тереза е главозамайващо израстване във вярата, надеждата и любовта, до невиджани висоти на сила, непознати в историята на светостта.

За Тереза безкрайното милосърдие на Исус е изворът и централният обект на нейната вяра, надежда и любов. Вярата в безкрайното Божие милосърдие на Исус за спасението на всички грешни човеци очевидно е основоположна, защото именно тази вяра поражда надеждата в милосърдието, надежда, сигурна в спасението и в светостта, за себе си и за другите, дотам да бъде надежда за всички. Но не е достатъчно да вярваме и да се надяваме на милосърдието. Терезианската надежда е онова „упование, което едничко води до любовта“ (вж. LT 197), което води до любовта именно като пълно себедаряване, в себепринасянето на Милосърдната любов.

Всичко, което ще открием заедно с Тереза относно милосърдието и милосърдната любов, би могло да се обобщи в една кратка молитва към Исус, включваща деянията на вяра, надежда и любов: „Исусе, вярвам в Твоето

безкрайно милосърдие; Исусе, надявам се на Твоето безкрайно милосърдие; Исусе, обичам Те в Твоето безкрайно милосърдие, отдавайки се изцяло на Твоята милосърдна любов“³.

Нашето изследване ще се основава на два основни текста от *История на една душа*: от една страна, *Заклучение на Ръкопис А* (Ms A, 83v-84v), където Тереза разказва за събитието на своето себепринасяне на Милосърдната любов и обяснява значението на това себепринасяне, и от друга страна, текстът на нейното *Деяние на себепринасяне на Милосърдната любов*, с който завършва цялата *История на една душа*. Тези два текста са като две точки, които чертаят една от най-важните линии на терезианското учение – линията на милосърдието. Ако следваме тази линия, ще открием най-красивите текстове на Тереза върху милосърдието.

Изхождайки от изразите на Тереза, ще следваме динамиката на вярата, надеждата и любовта в двете последователни части на нашето изложение: I/ „На мен Той даде Своето безкрайно милосърдие...“: вяра и надежда в милосърдието. II/ „Да се хвърля в обятията Ти и да приема Твоята безкрайна любов...“: любовта като пълно себедаряване на милосърдната любов на Исус в Троицата.

I/ „На мен Той даде Своето безкрайно милосърдие...“: вяра и надежда в милосърдието

а/ Вяра в милосърдието (Заклучение на Ръкопис А)

В края на *Ръкопис А* Тереза започва разказа за себепринасянето на Милосърдната любов с един много красив текст за милосърдието и справедливостта, съзерцавани като „Божии съвършенства“, или свойства на Бога. Това е основоположната гледна точка на вярата, просветлена от Божието слово, а тук – от един откъс от Стария Завет:

След толкова много благодати не мога ли да пея с псалмиста: „Колко благ е Господ, колко вечна е милостта Му“? (Пс. 135:1). Струва ми се, че ако всички създания имаха същите благодати като мен, никой не би се страхувал от добрия Господ, а би го обичал до полуда, както и че от любов, а не от страхопочитание, никоя душа никога не би се съгласила да Му причини болка... Разбирам обаче, че не е възможно всички души да си приличат; трябва да има души от различни семейства, за да се почита всяко от Божиите съвършенства по специален начин. На мен Той даде Своето безкрайно милосърдие и именно чрез него аз съзерцавам и обожавам другите Божии

³ Тези деяния на вяра, надежда и любов са възхитително изказани в молитвата на блажената Дина Беланжэ, монахиня на Исус-Мария (Квебек, 1897-1929), ученичка на Тереза и Луи-Мари: „Господи... Знаем, вярвам, че ме обичаш, и Ти знаеш много добре, че аз Те обичам и че искам да Те обичам с най-силната и чиста любов. Ти си обичал Мария Магдалена; о, знам, че се смияваш над мен. Обичам Те и се отдавам на Теб – това е моето щастие и моят мир“ (*Autobiographie*, éd. Religieuses de Jésus-Marie, Québec 1995, p. 194).

съвършенства!... Така всички те ми изглеждат сияещи от любов, дори справедливостта (и може би даже повече от всяко друго съвършенство) ми изглежда облечена в любов (Ms A, 83v).

За да разберем цялата богословска дълбочина на тези прости думи на Тереза, трябва да препрочетем хубавия текст на св. Йоан Кръстни за „огнените факли“ на Божиите свойства (*Жив пламък на любовта*, строфа 3), а също и големия трактат за Единия Бог в началото на *Сума на теологията* на св. Тома Аквински (I, q. 2-26). Учител на Църквата, Тереза е по преимущество учител в милосърдието, чрез което тя съзерцава справедливостта и всички останали Божии свойства. То е тайната на обожаемото единство на божествената природа или същност, обща за Трите Лица: Отец, Син и Свети Дух. Единствената и обожаема божественост е съединена с нашата човешкост в Лицето на Исус, въплътения Син.

Тереза е познавала текста на св. Йоан Кръстни, който обяснява как Бог споделя Себе Си на светите души чрез „огнените факли“ на Своите божествени свойства, като им дава да изживеят една или друга от тези „огнени факли“. Във връзка с това той припомня учението на св. Тома за „едното и просто битие“ на Бога (I q 3-11), което съдържа цялото множество от Негови свойства. Тъй като Бог е прост, без никаква съставност, Неговите свойства, които ни се струват различни и дори противоположни, като например милосърдието и справедливостта, всъщност са напълно тъждествени. Така милосърдието е в същината си справедливо, както и справедливостта е в същината си милосърдна, защото справедливостта е реално тъждествена с милосърдието. Изправена пред лъжливото схващане за справедливостта без милосърдие (в янсенистката трактовка), Тереза не избира милосърдието без справедливост, което също би било лъжливо (и което представлява опасност особено днес), а съзерцава справедливостта чрез милосърдието, което отговаря точно на богословието на св. ап. Павел. За него свойствената последица от Божията справедливост не е да съди или осъжда грешника, но напротив, да го оправдае безвъзмездно чрез Изкуплението, което е в Христа Исуса (срв. Рим 3:21-26) – най-великото дело на милосърдието⁴.

Това, което Тереза казва тук за тези различни семейства от души, които „почитат всяко от съвършенствата на добрия Бог по специален начин“, е още един ключ към богословието на светците. Често откриваме преобладаването на едно или друго божествено свойство, например битието при св. Тома, благостта при Дионисий Ареопагит, справедливостта при св. Анселм. Но това

⁴ В старогръцкия текст на св. Павел глаголът, който съответства на *справедливост*, всъщност е глаголът *оправдавам*. В латинския език (и в езиците, произлезли от латинския) глаголът, съответстващ на *справедливост*, е *съдя*, който очевидно има различна окраска.

преобладаващо свойство никога не изключва останалите: никога не съществува битие без благод, нито благод без битие, както не съществува милосърдие без справедливост или справедливост без милосърдие. Но в богословието на различните светци „преобладаването“ на това или онова свойство създава духовна атмосфера с особена красота. „Преобладаването“ на милосърдието при Тереза създава такава атмосфера на пълно упование, на съвършена любов, която напълно прогонва страха (срв. 1 Йоан 4:18).

Следователно Тереза получава този дар на безкрайното милосърдие с чиста вяра, без никакво особено видение или откровение. Това ново познание за милосърдието е извор на ново разгръщане на надеждата като надежда за спасение и святост.

б/ Надежда в милосърдието като надежда за спасение и святост

– Спасението на престъпника Пранцини, „първото дете“ на Тереза

Относно надеждата в безкрайното милосърдие като надежда за вечно спасение основният текст на Тереза е разказът ѝ за престъпника Пранцини, осъден на смърт и гилотиниран в Париж на 31 август 1887 г. Този разказ е в центъра на *Ръкопис А*, непосредствено след разказа за „Коледната благодат“ от 1886 г., когато Тереза „излиза от детството“ и започва своя „великански бяг“ (Ms A, 44v-45r). На 14-годишна възраст, преди да постъпи в Кармила, тя вече е невеста и майка: „невеста на Исус и майка на душите“ (срв. Ms B, 2v). В едно вече много дълбоко единение с Разпнатия си Жених тя получава от Него, чрез плодовитостта на изкупителната Му Кръв, този, когото тя нарича „моето първо дете“ – престъпника Анри Пранцини.

Този разказ е един от най-красивите текстове на Тереза, един от най-силните, отнасящи се до надеждата в безкрайното милосърдие, проявила се в една видимо най-отчайваща ситуация. В своята простота и свежест този текст, говорещ за тайната на изкуплението и за сътрудничеството на Църквата с тази тайна, е много богат от богословска гледна точка. Той обединява гледните точки на вярата, надеждата и любовта, но с превес на надеждата.

Изходната точка е едно обикновено изображение на Разпнатия Исус и на Мария Магдалена, която целува нозете Му⁵, според традиционната иконография:

Една неделя, докато гледах репродукция на нашия Господ на Кръста, бях поразена от Кръвта, която капеше от една от божествените Му ръце, изпитах голяма мъка, когато си помислих, че тази Кръв пада на земята, без никой да се погрижи да я събере, и реших да застана духом в подножието на Кръста, за да приемам божествената роса,

⁵ Изображението е възпроизведено в *Събрани съчинения* (илустрация между страници 128 и 129).

която течеше от него, разбирайки, че после ще трябва да я излея върху душите. Също така отекваше непрекъснато в сърцето ми викът на Исус на Кръста: „Жаден съм!“ Тези думи разпалваха в мен непознат и много силен пламък. Исках да дам на Възлюбения да пие и самата аз усещах как ме изгаря жажда за душите. Все още не душите на свещениците ме привличаха, а тези на големите грешници: горях от желание да ги изтръгна от вечните пламъци (Ms A, 45v).

Без никакво видение, без нищо необикновено, но чрез напрегнат поглед на вярата, Тереза съзерцава посредством това скромно изображение цялата истина за тайната на Изкуплението. Именно с очите на вярата тя съзерцава Кръвта на Исус (невидима на изображението), пролята на Кръста за спасението на всички човеци. Именно във вярата тя чува да звучат в сърцето ѝ думите на Исус: „Жаден съм!“ (Йоан 19:28). Нейното „твърдо решение“ да застане духом в подножието на Кръста, за да приема Кръвта Исусова и да я споделя с душите, изразява с голяма богословска точност нейното сътрудничество с тайната на Изкуплението в любовта, в една единствена любов към Изкупителя и към човека, изкупен с Неговата Кръв. За нея, както и за св. Екатерина Сиенска, спасението на цялото грешно човечество се съдържа изцяло в Кръвта Исусова. В Кръвта Исусова безкрайното милосърдие окончателно е простило и заличило целия необятен грях на света, на всички човеци във всички времена и на всички места⁶. Сътрудничеството на Мария, на Църквата, на Тереза и на всеки един от нас с Изкуплението никога не се състои в това да „добавим“ нещо към Кръвта Исусова, а в това да я приемем и да я споделим с човеците чрез молитвата, тайнствата и практикуването на любовта. След „твърдото си решение“ да стои до Кръста на Исус Тереза ще чуе и думите Му, отправени към Мария: „Жено, ето твоя син“ (Йоан 19:26). И тъкмо осъдения на смърт престъпник тя ще нарече „моето първо дете“. Заради него тя ще се надява противно на всяка надежда (присъединявайки към своята молитва сестра си Селина) и останалата част от разказа ѝ чудесно изразява тази нова надежда в безкрайното милосърдие на Изкупителя:

За да събуди усърдието ми, добрият Бог ми показа, че желанията ми са Му угодни. Чух за един голям престъпник, който наскоро беше осъден на смърт за ужасни престъпления, и по всичко изглеждаше, че той ще умре неразкаял се. Поисках на всяка цена да му попреча да влезе в ада; за целта използвах всички средства, които човек може да си представи; усещайки, че сама не мога да направя нищо, поднесох на добрия Бог всички безкрайни заслуги на нашия Господ, съкровищата на светата Църква, накрая помолих Селина да поръча да се отслужи литургия за моите намерения, понеже не смеех да я поискам сама от страх да не бъде принудена да признае, че тя ще бъде за Пранцини, големия престъпник. Не исках да кажа и на Селина, но тя ми

⁶ За св. Екатерина Сиенска отчаянието се корени в заблуда против вярата. Човекът, който се отчайва, мисли, че неговият грях е по-голям от Божието милосърдие. Напротив, вярата ни дава увереност, че милосърдието винаги е безкрайно по-голямо и от най-огромните грехове.

задаваше толкова нежни и настойчиви въпроси, че ѝ доверих тайната си; вместо да ми се подиграе, тя ме помоли да ми помогне за обръщането на моя грешник; приех с благодарност, защото ми се искаше всички създания да се обединят с мен, за да измолим милост за виновника. Дълбоко в сърцето си усещах увереност, че желанията ни ще бъдат изпълнени, но за да си вдъхна смелост да продължа да се моля за грешниците, казах на добрия Господ, че съм напълно сигурна, че Той ще прости на клетия нещастник Пранцини, че ще вярвам в това дори ако той не се изповяда и не даде никакъв знак за разкаяние – толкова много се уповавах на безкрайното милосърдие на Исус – но само Го моля за „един знак“ на разкаяние единствено за моя утеха... Молитвата ми беше чута докрай! Въпреки че татко ни беше забранил да четем какъвто и да е вестник, не мислех, че проявявам непослушание, като четях пасажите за Пранцини. В деня след екзекуцията му намирам вестник *Ла Кроа*. Отварям го нетърпеливо и какво да видя: Ах! Сълзите ми издадоха моето вълнение и бях принудена да се скрия... Пранцини не се беше изповядал, беше се качил на ешафода и се канеше да сложи глава в злоещата дупка, когато изведнъж, споходен от внезапно вдъхновение, се обръща, хваща подаденото му от свещеника разпятие и целува три пъти свещените Му рани!... После душата му отиде да получи милостивата присъда на Онзи, Който заявява, че в рая ще има повече радост за един разкаял се грешник, отколкото за 99 праведници, които нямат нужда от покаяние (Ms A, 45v-46r).

Несъмнено никога досега не е била изразявана с такава сила сигурността на надеждата като надежда за друг, видимо безнадежден човек⁷: един престъпник, осъден на смърт и неразкаял се. Разказът на Тереза възхитително съчетава всички аспекти на истината: от една страна, ужасната опасност на ада за този, който ще умре при такива условия, а от друга, сигурната надежда, че той ще бъде спасен, че ще приеме спасението в последния момент, дори без изповед и без видим знак за разкаяние. В центъра на разказа е твърдението: „Толкова много се уповавах на безкрайното милосърдие на Исус“.

Последният жест на Пранцини, който целува разпятието преди екзекуцията си, връща Тереза към изходната ѝ точка, към изображението на Разпнатия:

Бях получила поискания „знак“ и този знак беше верен образ на благодати, които Исус ми беше давал, за да ме привлече да се моля за грешниците. Та нали тъкмо пред раните на Исус при вида на течащата Му божествена Кръв беше проникнала в сърцето ми жаждата за душите? Исках да им дам да пият от тази непорочна Кръв, която трябваше да ги очисти от скверностите им, и устните на „моето първо дете“ понечиха и се долепиха до свещените рани! Какъв неизразимо сладостен отклик!... Ах! След тази неповторима благодат желанието ми да спасявам души се засилваше с всеки изминал ден; струваше ми се, че чувам Исус да ми казва като на самарянката: „Дай ми да пия!“ Това беше истинско общение на любов; на душите давах Кръвта Исусова, на Исус поднасях тези души, освежени от Божествената Му роса; смятах, че така утолявам жаждата Му и колкото повече Му давах да пие, толкова повече се засилваше жаждата

⁷ Според св. Тома надеждата за другия има за основа милосърдната любов (II-II, q. 17, art. 3).

на клетата ми малка душа и именно тази изгаряща жажда Той ми даваше като най-сладостна напитка на Своята любов (Ms A, 46rv).

В този вълнуващ разказ Тереза се явява като Майка и Посредница, Майка на първото си дете чрез девствената плодовитост на Кръвта Исусова, Посредница в това „истинско общение на любов“, което се състои в даването на душите на Кръвта Исусова, за да могат в замяна същите тези души да бъдат дадени на Исус. Забелязваме тази постоянна динамика в богословието на Тереза, непрекъснатия преход от една душа към всички души. От душата на Пранцини Тереза преминава към всички души. Забелязваме нейния израз: „да спасявам душите“ (т.е. всички души), а не обичайния за времето си израз: „да спасявам души“ (т.е. някои от тях). Тази нейна опитност за Пранцини очевидно е основоположна като опитност на най-крайната надежда в безкрайното милосърдие на Исус.

– Надежда на едно „майчино сърце“, придружено от Мария

Тереза преживява това „майчинско посредничество“ заедно с Мария, която обаче не е назована в разказа също както не е представена и на изображението на Разпнатия Исус. Но за щастие това богородично измерение на опита на Тереза е ясно изразено в малката ѝ пиеса, озаглавена *Бягството в Египет* (RP 6). Тя написва (и изпълнява) този текст точно когато приключва с *Ръкопис А* (януари 1896 г.).

Лайтмотивът на тази пиеса е „майчиното сърце“. Кармитката си представя срещата между Светото семейство и семейство грешници по време на бягството в Египет. Връхна точка е диалогът между Мария, майката на Младенеца Исус, и Сузана, майката на младенеца Димас, бъдещия добър разбойник от Евангелието. Мария е Девата Майка, Непорочната. Напротив, Сузана е грешница, езичница, жена на разбойник. И все пак двете жени са близки една на друга, разбират се, защото и двете имат „майчино сърце“. С написването на този диалог Тереза очевидно разкрива собственото си майчино сърце и това със сигурност е нейният текст, който осветлява най-добре майчината любов, тази същностна „лъпна връв“ на сърцето ѝ като жена⁸.

Кулминацията на диалога е, когато Тереза приписва на Дева Мария думи, които отговарят точно на нейния опит с Пранцини. Малкият Димас

⁸ Един от главните символи, с които Тереза обозначава сърцето си, е този на лирата – музикален инструмент с четири струни (като цигулката). Тези струни символизират основните измерения на любовта в женското ѝ сърце на съпруга и майка, момиче и сестра. Това е универсална антропологична истина: всяка жена има сърце на съпруга и майка, момиче и сестра, точно както всеки мъж има сърце на съпруг и баща, момче и брат. Всеобщото призвание към святост като пълнота на милосърдната любов е призвание „да обичаме с цялото си сърце“ Бога и ближния в Христа Исуса, като накараме всички тези струни да затрептят, било то в брака или в девствения живот.

току-що е бил излекуван от своята проказа със силата на Младенеца Исус и Сузана казва на Мария за страха си да не би Димас да върши зло, ставайки разбойник като баща си. В отговора на Мария откриваме абсолютно същите изрази като в разказа за Пранцини. Ето думите, които Тереза приписва на Мария:

Наистина, тези, които обичаш, ще обидят Бога, който ги е обдарил с благодеяния; но все пак се уповавай на безкрайното милосърдие на добрия Бог; то е достатъчно голямо, за да заличи и най-големите престъпления, когато намери майчино сърце, което влага в Него цялото си упование. Исус желае не смъртта на грешника, но той да се обърне и да живее вечно. Младенецът, Който без усилие е изцелил сина ти от проказа, един ден ще го изцели от много по-опасна проказа. Тогава обикновеното умиване вече няма да е достатъчно; Димас ще трябва да бъде умит в Кръвта на Изкупителя. Исус ще умре, за да даде живот на Димас, и той ще влезе в същия ден като Сина Божи в Небесното Му царство (RP6, 10r).

Тереза измисля своеобразна повествователна притча въз основа на два евангелски текста: бягството в Египет (Мат. 2:13-19) и спасението *in extremis* („в края на живота“) на добрия разбойник, разпънат заедно с Исус (Лук. 23:39-43). Тогава Мария ще присъства с цялото си „майчино сърце“, пронизано от меча на страданието (срв. Лук. 2:34-35), сърце, напълно отворено за Сина Спасител и за грешния и спасен син. Тук Тереза ясно изразява богородичното измерение на първата си опитност в майчинството спрямо Пранцини. Мария е тази, която учи Църквата, и особено жената в Църквата, на това пълно упование на „майчиното сърце“ в безкрайното милосърдие, за да се придобие със сигурност спасението на най-грешния син, дори ако той е виновен за „най-големите престъпления“, за „ужасни престъпления“. „Уповавай се на безкрайното милосърдие на добрия Бог“, казва тук Мария. „Толкова много се уповах на безкрайното милосърдие на Исус“, пише Тереза по повод на Пранцини. И в двата изрази откриваме едно и също позоваване на Кръвта Исусова. Безкрайното Божие милосърдие със сигурност ще спаси грешника, дори да е виновен за най-големите престъпления, но само чрез Кръвта на Изкупителя.

За да изтълкуваме добре този текст, трябва да кажем, че Тереза „обективира“ в Мария на най-високо ниво своя опит за духовното майчинство. Тук нейната *scientia amoris* е „обективно“, истинно и дълбоко познаване на майчиното сърце на Мария чрез субективността на собственото ѝ „майчино сърце“. Тереза не „измисля“ думите, които приписва тук на Мария, но ги слуша и ги открива в най-съкровеното единение между своето сърце и сърцето на Мария.

И тук буди възхищение богословската увереност на Тереза. Безкрайното милосърдие, единствено което може да спаси човека от греха му, се съдържа изцяло в Кръвта на Исус. Сърцето Исусово е безкрайно милосърдно и е

единственият извор на милосърдието, най-напред за сърцето на Неговата Свята Майка. Противно на някои представи за благочестие, непорочното сърце на Мария никога няма да бъде по-милосърдно от Сърцето на Исус, но както отлично казва Тереза, това майчино сърце е именно сърцето, което влага цялото си упование в безкрайното милосърдие на единствения Спасител, за да придобие от Него спасението на всички свои деца.

– Сърце на невеста, която се надява за всички

Тереза вече е изразила тази надежда за спасението на всички в деня на своите вечни обети, 8 септември 1890 г., на празника Рождество Богородично, в края на кратката молитва, написана от нея в същия ден. Тогава със сърцето си на невеста, на млада невеста в деня на своята венчавка, тя Му казва:

Исусе, направй така, че да спася много души, да няма днес нито една прокълната душа и всички души в чистилището да бъдат спасени. Исусе, прости ми, ако казвам неща, които не бива да се казват, искам само да Те радвам и да Те утеша.

Всъщност по времето на Тереза подобна молитва е била неподобаваща. Смятало се е, че ежедневното осъждане на много души е нещо неизбежно: от всички, които умират всеки ден, много – без съмнение мнозинството – попадат в ада. Точно обратното, невестата проси с упование своя Жених никой от тези, които умират днес, да не бъде осъден. И тази молитва Тереза я подновява всеки ден. Така за невестата на Исус да се надяваме, означава всъщност „да се надяваме за всички“⁹.

– Надеждата за святост: „дръзкото упование, че ще стане голяма светица“.

Надеждата на Тереза за вечно спасение е неразривно свързана с надеждата за святост, първо за нея самата, а сетне и за другите, особено за всички онези, които ще поискат да я следват по нейния „малък път на упование и любов“.

В *Ръкопис А* тя ни разказва как още от детството си е осъзнала призванието си към святост при досега със св. Жана д'Арк (тогава преподобна), най-обичаната и присъстваща в живота ѝ светица след Мария и Йосиф. Подобно на Жана, Тереза се усеща призована от Господ „да стане голяма светица“, но за нея това ще стане в един съвсем скришен живот. В сърцето на

⁹ *Да се надяваме за всички* е заглавието на един от последните и най-значими трудове на Ханс Урс фон Балтазар, преди да бъде назначен за кардинал от Йоан Павел II. Като църковноучител Тереза със сигурност е най-добрият авторитет в полза на това гледище относно надеждата за всички, като така проличава нейната съвършена правоверност. От богословска гледна точка формулировката на Тереза превъзхожда тази на Балтазар – тя е по-проста, по-сигурна и по-спокойна, без никаква полемика.

кармитката това детско желание за святост узрява и се превръща в „дръзко упование, че ще стане голяма светица“:

Това желание би могло да изглежда безразсъдно, ако се има предвид колко слаба и несъвършена бях и все още съм след седем години в монашеството, но все още изпитвам същото дръзко упование, че ще стана голяма светица, защото не разчитам на моите заслуги, каквито нямам, но се надявам на Този, Който е самата добродетел и святост. Само Той, задоволявайки се с моите слаби усилия, ще ме издигне до Себе Си и покривайки ме с безкрайните Си заслуги, ще ме направи светица (Ms A, 32r).

Такова е разбирането за святост, което ще открием в себепринасянето на Милосърдната любов и на което Тереза ще учи всички, които следват нейния път на святост: не само желанието за святост, но и „дръзкото упование, че ще станем светци“!

II/ „Да се хвърля в обятията Ти и да приема Твоята безкрайна любов...“:
любовта като пълно себедаряване на милосърдната любов на Исус в Троицата

a/ Разказът за себепринасянето (Заключение на Ръкопис А)

Вярата и надеждата в безкрайното милосърдие водят Тереза към пълнотата на любовта – любовта като пълно себедаряване, която ще намери израз в себепринасянето на Милосърдната любов. Именно това ще разгледаме в тази втора част на нашето изложение, като ще подемем наново разказа на Тереза в края на *Ръкопис А*.

След като е говорила за безкрайното милосърдие като „Божие съвършенство“, във връзка със справедливостта (текст, цитиран в началото на първата ни част) тя продължава разказа си (адресиран до нейната настоятелка), като говори за милосърдната любов. Става дума за същата божествена реалност, разгледана преди това от гледна точка на единството на божествената природа, която сега се съзерцава от гледна точка на троичността на Лицата:

През същата година, на 9 юни, празника на Светата Троица, получих благодатта да разбера повече от всякога колко много Исус желае да бъде обичан. Мислех за душите, които се принасят в жертва на Божията справедливост, за да отклонят и да привлекат върху себе си наказанията, предназначени за виновните; това приношение ми се струваше голямо и щедро, но бях далеч от това да се чувствам склонна да го направя. „О, Боже мой! – извиках дълбоко в сърцето си – само Твоята ли справедливост ще приеме душите, които се принасят като всесъжени жертви? Нима Твоята милосърдна любов също не се нуждае от тях?... Навред тя е недооценявана, отхвърляна; сърцата, на които искаш да я даруваш, се обръщат към създанията, искайки от тях щастие с жалките си чувства, вместо да се хвърлят в обятията Ти и да приемат безкрайната Ти любов... О, Боже мой! Трябва ли Твоята пренебрегвана

любов да остане в сърцето Ти? Струва ми се, че ако намериш души, които се принасят като всесъжени жертви на Твоята любов, Ти бързо ще ги изгориш; струва ми се, че ще бъдеш щастлив да не задържаш потоците от безкрайна нежност, които са в Теб... Ако Твоята справедливост, която се разпростира само върху земята, обича да се проявява, то колко повече Твоята Милосърдна любов желае да разгори душите, щом Твоето милосърдие стига чак до небесата... О, Исусе мой! Нека аз бъда тази щастлива жертва, изгори Твоята всесъжени жертва с огъня на Твоята Божествена любов!

Скъпа моя Майко, ти, която ми позволи да се принеса на Бога по този начин, ти знаеш реките или по-скоро океаните от благодати, които заляха душата ми... Ах! От този щастлив ден насам ми се струва, че любовта прониква в мен и е около мен, струва ми се, че във всеки един миг тази Милосърдна любов ме обновява, пречиства душата ми и не оставя и следа от грях в нея, така че няма как да се страхувам от чистилицето (Ms A, 83v-84r).

Този текст ни въвежда в прочита на *Деянието на себепринасяне на Милосърдната любов*, което носи датата 9 юни, празника на Света Троица. Тук Тереза изрично назовава само Личността на Исус, Въплътения Син, но в нейното себепринасяне ще открием също присъствието на Отца и на Светия Дух. Тереза разбира по нов начин „колко много Исус желае да бъде обичан“, а не само колко много ни обича, което е било обект на вярата и надеждата в милосърдието. Понастоящем преобладава гледната точка на любовта, на милосърдието. Става дума за това да Го обичаме, откликвайки на любовта Му към нас, да „въздаваме любов за любов“, а именно да Го обичаме, като Му се отдаваме изцяло.

Надхвърляйки „щедротото“ себепринасяне на Божията справедливост (криво разбрана поради отделянето ѝ от милосърдието), тъй широко разпространено по нейно време, Тереза ще живее и учи на своето любящо себепринасяне на Милосърдната любов като „всесъжени жертва“. Тази библейска дума изразява пълната всецялост (*holos*) на дара, напълно изгорен от огъня. Всесъжението на Новия Завет е жертвата на Кръста, на който Исус Свещеник и Жертва е изгорен от огъня на Светия Дух (според св. Тома, срв. Ш, г. 46, art. 4, ad 1). Тук Тереза не назовава изрично Светия Дух, но го обозначава с двата големи библейски символа на огъня и водата. Отдавайки се изцяло на огъня на Духа, тя отваря сърцето си за бликащата жива вода от същия Дух. И тук тя описва „едно истинско общение на любов“ между Исус и себе си в Светия Дух, изразено в молението: „да се хвърля в обятията Ти и да приема Твоята безкрайна любов“, защото това моление е отправено към Исус: „О, Боже мой!“ означава „О, Исусе мой!“ Тук Милосърдната любов обозначава Светия Дух като божествения огън, който винаги гори в Сърцето на Исус, огъня, който Той Сам ще сподели със сърцето на Църквата, Своя Невеста, на Петдесетница. Същият този Дух е живата вода, „потоците от безкрайна нежност“, които изпълват Сърцето на Исус, за да прелеят в нашите сърца.

Отдавайки се толкова всецяло на огъня на Духа като „всесъжenna жертва“, Тереза отваря напълно сърцето си за „реките или по-скоро океаните от благодати“ на същия Дух.

На прост и ясен език, но с изумителна богословска точност, тук Тереза онагледява голямата теорема на мистичния живот, каквато е необходимостта от пълно себедаряване, за да получим Божия дар в изобилие¹⁰.

Като използва този жертвоприносителен речник на „всесъжennата жертва“, Тереза ни разкрива дълбокия смисъл на своето себепринасяне като израз на кръщелното свещенство, като участие в единствената жертва на Христос, в жертвата на Новия Завет за спасението на всички човеци. Затова тя предлага своето себепринасяне на всички кръстени във всички най-различни житейски положения.

б/ Деянието на себепринасяне

В своя разказ Тереза току-що ни даде ключа за разчитане на своето *Деяние на себепринасяне на Милосърдната любов*, тази възхитителна молитва на посвещаване на безкрайното милосърдие, която тя предлага на целия Божи народ. Редно е да я цитираме цялата, за да не се наруши нейното единство и динамика. Номерата са добавени, за да се улесни коментарът:

Моето себепринасяне
като всесъжenna жертва
на Милосърдната любов на добрия Бог

(1) О, Боже мой, Троице блажена, желая да Те обичам и да събуждам любов към Теб, да се трудя за прославата на Светата Църква, спасявайки душите на земята и избявайки онези, които страдат в чистилицето. Желая да изпълнявам съвършено Твоята воля и да достигна до степента на слава, която си ми приготвил в Твоето царство; с една дума, желая да бъда свята, но усещам своята немощ и Те моля, о, Боже мой, Ти Сам да бъдеш моята святост.

(2) Тъй като Ти ме обикна дотолкова, че да ми отдадеш Своя единороден Син, за да бъде мой Спасител и мой Жених, безкрайните съкровища на Неговите заслуги ми принадлежат; аз Ти ги принасям с чувство на щастие, умолявайки Те да ме гледаш единствено чрез Образа на Исус и в Неговото Сърце, горящо от любов.

(3) Принасям Ти и всички заслуги на светците на небето и на земята, техните деяния на любов, както и тези на светите ангели; и накрая Ти принасям, о, Троице блажена, любовта и заслугите на Пресветата Дева, обичната ми Майка – на нея предавам моето приношение, молейки я да Ти го поднесе. Нейният божествен Син, мой Жених възлюбен, ни каза в дните на Своя земен живот: „Каквото и да поискате от Отца Ми в Мое име, Той ще ви даде!“ Затова съм сигурна, че Ти ще изслушаш моите желания; знам това, о, Боже мой! Колкото повече исках да дадеш, толкова повече ме

¹⁰ Преподобният отец Мари-Йожен на Младенеца Исус OCD (1894-1967 г.) особено набляга на този момент в обширната си книга *Исам да видя Бога* (част III, гл. 3: *Себедаряването*).

караш да желая. Усещам в сърцето си огромни¹¹ желания и с упование Те моля да дойдеш да завладееш моята душа. Ех, не мога да приемам Светото Причастие толкова често, колкото желая; но, Господи, не си ли Ти Всемогъщ?... Пребъдвай в мен като в дарохранителницата, никога не се отдалечавай от Твоята малка хостия...

(4) Бих искала да Те утешавам за неблагодарността на злите и Те умолявам да ме лишиш от свободата да не Ти угаждам, и ако от слабост понякога падам, нека веднага Твоят божествен поглед пречисти душата ми, изгаряйки всичките ми несъвършенства като огън, преобразяващ всичко в себе си...

(5) Благодаря ти, Боже мой, за всички благодати, които си ми давал, и по-особено за това, че ми помогна да премина през горнилото на страданието. С радост ще Те съзерцавам в последния ден, когато ще носиш Кръста като царски жезъл. Понеже благоволи да ми дадеш в наследство този тъй безценен кръст, надявам се на Небето да бъда на Теб подобна и да видя да блестят върху прославеното ми тяло свещените белези от Твоите страдания...

(6) След изгнанието на земята се надявам да отида да се наслаждавам на Теб в нашето Отечество, ала не искам да трупам заслуги за Небето, искам да се трудя единствено за Твоята Любов с едничката цел да Ти доставям радост, да утешавам Пресвятото Ти Сърце и да спасявам души, които ще Те обичат вечно.

(7) Във вечерта на този живот ще се явя пред Тебе с празни ръце, защото не Те моля, Господи, да броиш моите дела. Всичките ни правди са нечисти пред Твоите очи. Затова искам да се облека в Твоята справедливост и да получа от Твоята Любов вечното притежание на Теб Самия. Не искам друг престол и друга корона освен Тебе, Възлюбени мой!

(8) Пред Твоите очи времето не означава нищо, един ден е като хиляда години, следователно Ти можеш в един миг да ме подготвиш да се явя пред Тебе...

(9) За да живея в деяние на съвършена любов, аз се принасям като всесъжжена жертва на Твоята Милосърдна любов, като Те умолявам да ме изгаряш безспир, оставяйки в душата ми да преливат потоците на безкрайна нежност, които са скрити в Теб, и така, о, Боже мой, да стана мъченица на Твоята Любов!

(10) Нека това мъченичество, след като ме подготви да се явя пред Теб, най-накрая ми донесе смъртта и душата ми да се устреми незабавно към вечната прегръдка на Твоята Милосърдна любов.

(11) Искам, о, Възлюбени мой, с всеки удар на моето сърце да Ти подновявам това приношение безброй пъти, докато изчезнат сенките и аз мога да Ти изказвам отново и отново моята любов във вечното лицезрение!

От богословска и духовна гледна точка тази молитва съдържа неизчерпаемо богатство. Тя обобщава всичко, което видяхме по-рано, и само ще направим неин съвсем кратък коментар. Преди всичко тя трябва да бъде често молена и по възможност всеки ден при причастяване да се повтарят съществените думи от себепринасянето (9), изписани в курсив.

¹¹ Първоначално Тереза е написала „безкрайни“, но за съжаление тази дума е била цензурирана от един „богослов“, до когото се е допитала настоятелката, въпреки че думата е била съвсем точна (в светлината на св. Екатерина и св. Тома).

Това деяние на себепринасяне е най-хубавият израз на тринитарния христоцентризъм на Тереза. След първоначалното призоваване на цялата Троица (1), нашата светица се обръща последователно към Отца, Който е дал Своя единороден Син (2), към Исус в тайните на Евхаристията, на Стрданияето Му, на Образа Му и на Сърцето Му (3-8), към Светия Дух като „любовен огън“ и като „потоци на безкрайна нежност“ (9). Тя принася себе си изцяло чрез ръцете на Мария, на която „предава своето приношение“ (3). Тя се отдава изцяло като „всесъжжена жертва“ на Огъня на Светия Дух и в този Огън се отдава на Исус в Църквата, Негова Невеста. Чрез Исус тя се отдава на Отца, както Младенецът в единородния Син. Тя се отдава на Отца чрез Исус в Светия Дух. Кръщелно приношение, троично приношение, чийто център винаги е Исус. Тази молитва е великолепна илюстрация на кръщелния символ, на нашето *Верую*, в което Исус е съзерцаван в центъра на Троицата между Отца и Светия Дух.

Още в самото начало (1) забелязваме, че са изразени двете най-големи желания на Тереза: да спаси душите на земята (т.е. всички души) и да бъде светица – две неразделни желания, обект на нейната надежда.

Тереза нарича Исус: „мой Жених“ (2 и 3) и „мой Възлюбен“ (7 и 11). При нея тази реалност на Христовата венчална любов е основополагаща, изразена е предимно от гледище на богопосветения живот, както например в нейната *Молитва в деня на вечните обети*, публикувана в *История на една душа* точно преди това *Деяние на себепринасяне*. Но тук, в *Деянието на себепринасяне*, перспективата на венчалната любов е по-дълбока и по-широка; тя засяга всички кръстени, мъже и жени, семейни и богопосветени. Всяка душа е истински изкупена и венчана от Исус в благодатта на кръщението и всяка душа е призвана да живее пълноценно тази благодат до „духовния брак“ на светостта (срв. св. Йоан Кръстни, *Духовна песен*, строфа 23).

Краткото споменаване на Мария в себепринасянето на Тереза всъщност е особено съществено и за да разберем важността му, следва да се обърнем към *Посвещаването* на св. Луи-Мари дьо Монфор. В нашето *Верую* Мария е назована в сърцевината на тайната на Въплъщението. Именно чрез нея и в нея Отец ни е дал Своя единороден Син под действието на Светия Дух. Св. Луи-Мари изтъква неповторимото място на Мария в низходящото движение на Въплъщението и във възходящото движение на нашето богоуподобяване. По-изрично, отколкото Тереза, той поставя своето *Посвещаване* в перспективата на кръщението и подобно на Тереза се позовава на евхаристията. Неговата символика на робството от любов съответства точно на символиката на всесъжженното себепринасяне на любовта. Тези два силни библейски изрази се отнасят и до кръстната жертва на Този, Който „прие положението на роб от

любов към нас“ (срв. Фил. 2:7-8, подето отново в *Трактат за истинската набожност*, 72)¹².

в/ „Искам с всеки удар на моето сърце да подновявам това приношение“: динамика и разгръщане на себепринасянето до смъртта на Тереза

Ръкописите Б и В, а също последните текстове и последните думи на Тереза ни показват как тя живее и непрекъснато подновява своето себепринасяне на Милосърдната любов до последния удар на сърцето си, до мига на своята смърт, но винаги с нови развития, с нови приложения, с онази изключителна изобретателност, която ѝ е присъща.

– Ръкопис Б

Написан през септември 1896 г., *Ръкопис Б* е шедьовърът на Тереза. Именно тогава тя осъзнава ясно необятността на своето призвание: да бъде любовта в сърцето на Църквата и да предложи своето себепринасяне не само на сестрите от общността си, но и на всички души! Във встъпителното си писмо до своята сестра и кръстница Мария на Пресвятото Сърце тя ни показва как собственото ѝ „дръзко упование, че ще стане голяма светица“, трябва да се превърне в същата надежда за святост на всички малки, които ще последват нейния път: „Ех, ако всички слаби и несъвършени души усещаха това, което усеща най-малката от всички души – душата на твоята малка Тереза, нито една от тях не би се отчаяла в стремежа да достигне върха на планината на любовта“ (Ms B, 1v), т.е. върха на светостта в символиката на св. Йоан Кръстни. Сърцевина на този ръкопис е голямата молитва към Исус, написана от Тереза на 8 септември 1896 г., на шестата годишнина от нейните вечни обети. Душа на тази молитва все така е деянието на любов, сега разширено до цялата Църква: „О, Исусе мой! Обичам Те, обичам Църквата, моя Майка“ (4v). В тази молитва Тереза простира своето себепринасяне до двете антиномични измерения на

¹² В прекрасното си *Писмо до Монфортанските семейства* от 8 декември 2003 г. св. Йоан Павел II обяснява много ясно този символ на робството от любов. За съжаление авторският ръкопис на *Трактата* е непълен и липсва формулата на *Посвещаването*, която е трябвало да бъде в края. На нейно място винаги се публикува формулата на *Посвещаването*, която св. Луи-Мари е поставил в края на своя първи голям трактат: *Любовта на вечната Премъдрост* (223-227). Бихме могли пред него да предпочетем голямата молитва за подновяване на посвещаването, налична в *Тайната на Мария* (66-69) и отправена последователно към Исус, Светия Дух и Мария. Но най-добрият израз несъмнено е съвсем кратката формула, която Карол Войтила преписва непрекъснато от 20-годишната си възраст до смъртта си и която се намира към края на *Трактата*, като подготовка за светото причастие: *Totus tuus ego sum et omnia mea tua sunt. Accipio te in mea omnia. Praebe mihi cor tuum, Maria* – „Целият съм Твой и всичко мое е Твое“. „Приемам те във всичко мое. Дай ми сърцето си, Марийо“ (*Трактат за истинската набожност към Мария*, 266).

безкрайното величие на любовта, „която съдържа всички призвания, обхваща всички времена и всички места“ (вж. 3v), и крайната малкост на създанието:

Аз съм само дете, безпомощна и слаба, но именно моята слабост ми дава дързостта да се принеса в жертва на Твоята любов, о, Исусе! (...) Любовта избра мен, слабото и несъвършено създание, за всесъжнена жертва... Нима този избор не е достоен за Любовта?... Да, за да бъде Любовта напълно удовлетворена, тя трябва да се принизи, да се принизи до нищото и да превърне това нищо в огън... О, Исусе, знам, че за любовта може да се плати само с любов, затова потърсих и намерих начин да облекча сърцето си, като Ти отдам любов за любов (3v-4r).

Последните редове на тази молитва все така се отнасят до същото това себепринасяне, но вече разширено до цялото множество „малки души“, т.е. до всички мъже и жени, които ще следват този път на евангелската малкост:

О, Исусе! Как съм неспособна да изкажа на всички малки души колко неизразимо е Твоето снизхождение... Усещам, че ако все пак намериш душа, по-слаба, по-малка от моята душа, би Ти се понаряло да я обсипеш с още по-големи милости, стига тя да се предаде с пълно упование на Твоето безкрайно милосърдие. Но защо да желая да споделям тайните на любовта Ти, о, Исусе, та нали Ти единствен ме научи на тях и можеш Сам да ги откриеш на другите? Да, знам това и Те заклевам да го сториш, умолявам Те да сведеш божествения Си поглед върху голям брой малки души... Умолявам Те да избереш легион от малки жертви, достойни за Твоята ЛЮБОВ! (5v).

Припомняйки, че тези редове са писани на 8 септември, празника на Рождество Богородично, можем също да припомним настояването на Тереза за малкостта на Мария. Разказвайки за вечните си обети в *Ръкопис А*, тя пише: „Колко красив празник е Рождество Богородично, за да стана невеста Исусова! Тогава малката Света Дева на един ден поднасяше своето малко цвете на малкия Исус“ (Ms A, 77r). Но най-вече в последното си стихотворение *Защо те обичам, Марийо!* (PN 54) тя изтъква малкостта на Мария като най-голяма нейна привилегия по време на земния ѝ живот. Мария е онази душа, която е още по-малка от Тереза, още по-изпълнена с благодат, още по-предадена с пълно упование на безкрайното милосърдие!

– Ръкопис В

В *Ръкопис В*, написан през юни 1897 г., Тереза записва датата 9 юни, втората годишнина от нейното себепринасяне, като последна точка от драматичния разказ за голямото ѝ изпитание във вярата (Ms C, 5r-7v). Подобно на Мария близо до Кръста, Тереза преживява това, което Йоан Павел II нарича „кеноза на вярата“ (*Redemptoris Mater*, 18), не съмнение или неверие, а напротив – най-героична и изпитана вяра. По думите на Тереза Сам Исус ѝ дава да открие драмата на съвременния атеизъм: „Той позволи душата ми да

бъде обхваната от най-гъстата тъма“ (5v). Ставайки сестра на всички атеисти, които тя самата нарича „свои братя“, приемайки да седне на „пълната им с горчилка трапеза“, тя се застъпва за тяхното спасение, както го е правила за Пранцини, със същото упование, но вече с оттенъка на братската любов, която е преобладаващата „струна“ в *Ръкопис В* (в съзвучие с другите три „струни“ – венчалната, майчината и синовната любов). Винаги вярна на голямото си желание да „спасява душите на земята“, сега тя достига до онези, които видимо са най-отдалечени.

На последните страници на *Ръкопис В* Тереза коментира един текст от Светото Писание – думите, които невестата отправя към своя жених в началото на Песен на песните: „Привлечи ме, ние ще се завтечем към уханието на твоите благовония“ (Пес. 1:4). Тази нова сплав на „аз“ и „ние“ обединява и разгръща по удивителен начин двойното желание за лична святост и за всеобщо спасение, което е изразено в началото на *Деянието на себепринасяне*. Така сега откриваме отново двата големи символа на водата и огъня.

Когато разказваше за своето себепринасяне, Тереза говореше за тези „реки или по-скоро океани от благодати, които са залели душата ѝ“. Сега тя с особена сила напомня за обратното движение на същата тази жива вода на Светия Дух: „Както поток, който се влива вихрено в океана, отнася със себе си всичко, което срещне по пътя си, така, о, Исусе мой, душата, която се потапя в безбрежния океан на Твоята любов, повлича със себе си всички съкровища, които притежава“ (34г). В сърцето на Тереза благодатта на кръщението се превръща в мощния буен поток, който увлича множеството на душите в океана на Исусовата любов, и именно тогава Тереза се осмелява да направи своя великата Свещеническа молитва на Исус от Йоан 17. Чрез Него, с Него и в Него, живеейки в пълнота своето кръщелно свещенство, тя се връща към Първоизточника, Който е Отец.

След това Тереза коментира същите думи на невестата, използвайки другия велик символ на Светия Дух – символа на огъня, огъня на Петдесетница, огъня на всесъжението. Тя спонтанно преоткрива великия символ на богоуподобяването, използван от отците на Църквата – символа на желязото, нажежено от огъня:

Ето моята молитва: прося от Исус да ме привлече в пламъците на Своята любов, да ме едини със Себе Си тъй съкровено, че Той да живее и действа в мен. Усещам, че колкото повече огънят на любовта ще разгаря сърцето ми, толкова повече ще казвам: „Привлечи ме“, толкова повече душите, които ще се доближат до мен (клета малка отломка от безполезно желязо, ако се отдалеча от божествената пещ), толкова повече тези души ще тичат завчас към уханието на благовонията на Възлюбения, защото душа, разгорена от любов, не може да остане бездейна (...). Всички светци са разбирали това и особено може би онези, които са изпълнили вселената с просветлението на

евангелското учение. Та нали в молитвата светите Павел, Августин, Йоан Кръстни, Тома Аквински, Франциск, Доминик и толкова много други бележити Божии приятели са черпили онази божествена наука, която запленива най-големите гении? Един учен е казал: „Дайте ми лост и опорна точка и аз ще повдигна света“. Това, което Архимед не е могъл да придобие, защото молбата му не е била отправена към Бога и е имала само материално съдържание, светците са придобили в цялата му пълнота. Вседържителят им е дал за опорна точка СЕБЕ СИ и ЕДИНСТВЕНО СЕБЕ СИ, а за лост – молитвата, която разгаря огъня на любовта, и така те са повдигнали света; така го повдигат сега воюващите светци и така до края на света ще го повдигат бъдещите светци (36rv).

Учител на Църквата, Тереза спонтанно се озовава в компанията на най-великите църковноучители: Августин, Тома Аквински¹³ и Йоан Кръстни, свидетели на същата „божествена наука“, която е богословието на светците. Назовавайки св. ап. Павел, тя припомня библейските си източници, но слага последния щрих на своя ръкопис именно с Евангелието:

Само да погледна в светото Евангелие и веднага вдишвам благовонията на живота на Исус и зная накъде да се затичам... Втурвам се не към първото, а към последното място; вместо да вървя с фарисея, повтарям, изпълнена с упование, смирената молитва на митаря; но най-вече подражавам на поведението на Мария Магдалена, на нейната изумителна или по-скоро любяща дързост¹⁴, която очарова Сърцето на Исус и приласкава моето. Да, усещам това: дори да имам на съвестта си всички грехове, които могат да бъдат извършени, бих отишла със съкрушено от покаяние сърце да се хвърля в обятията на Исус, защото знам колко много Той милее за блудния син, завърнал се при Него. Това, че добрият Бог в Своето промислително милосърдие е предпазил душата ми от смъртен грях, не е причината, поради която се издигам към Него с упование и любов (36v-37r).

¹³ Тереза не е чела *Сума на теологията*, но между нейното богословие и това на св. Тома има дълбока хармония, например по така оспорвания днес въпрос за блаженото боговидение в душата на Исус по време на земния Му живот. Тереза е сигурна, че Исус я е познавал и обичал лично в тайните на Своето детство, както и по време на Своето Страдание и през целия Си живот на земята, което е възможно само благодарение на блаженото боговидение.

¹⁴ Същият израз намираме и в писмото на Тереза до нейния духовен брат Морис Белиер, написано на 21 юни 1897 г., точно по същото време като *Ръкопис В*: „Вие обичате св. Августин, св. Мария Магдалена, душите, на които ‘много грехове бяха простени, защото много обичаха’. Аз също ги обичам, обичам тяхното покаяние и най-вече... любящата им дързост! Когато виждам как Мария Магдалена застава пред многобройните гости, обсипвайки със сълзи нозете на своя обожаван Учител, до Когото се докосва за пръв път, усещам, че сърцето ѝ е разбрало бездната от любов и милосърдие на Исусовото Сърце и че макар да е грешница, това Сърце на любовта е готово не само да ѝ прости, но и да я отрупа с благоденствията на божествената Си близост, да я издигне до най-високите върхове на съзерцанието. Ах, скъпо мое братче, откакто ми бе дадено да разбере и любовта на Сърцето Исусово, трябва да ти призная, че тя прогони всеки страх от сърцето ми. Споменът за моите провинения ме смирява, кара ме никога да не се ослабявам на силата си, която е само слабост, но много повече този спомен ми говори за милосърдие и любов. Нима, когато човек хвърля с напълно синовно упование своите провинения във всепояждащата пещ на Любовта, нима те няма да бъдат изгорени безвъзвратно?“ (LT 247).

Това са последните две думи от *Ръкопис В*: „упование и любов“, т.е. упованието, единствено което води до любовта. Те са като двата „фара“, които осветяват целия живот на Тереза, нейния път към светостта, на който тя учи целия Божи народ. Удивителното ѝ съзнание, че е била предпазена от тежък грях, не я отдалечава от най-големите грешници, тъкмо напротив. Тя знае, че и най-големият грешник все още може да стане голям светец, дори в последния момент, подобно на добрия разбойник от Евангелието, подобно на онази „грешница, умряла от любов“, чиято история е искала да добави към своя ръкопис (а по-късно и Жак Феш). Себепринасянето на Милосърдната любов е за всички тях, то е себепринасяне, което се състои в това „да се хвърлим в обятията на Исус и да приемем безкрайната Му любов“.

– Последно писмо и последни думи

Последното *Писмо* на Тереза се състои от тези прости думи, написани за Морис Белиер върху изображение, представящо Младенеца Исус в осветената хостия, която свещеникът държи в ръцете си: „Не мога да се страхувам от Бога, Който е станал толкова малък за мен. Обичам Го, защото Той е само любов и милосърдие“ (LT 266). Това е един вид духовното завещание на Тереза, окончателният печат на нейното учение за безкрайното милосърдие и за милосърдната любов, в крайната униженост и смирение на Бога, в тайните на Яслата, Кръста и Евхаристията.

Накрая, в деня на смъртта си, 30 септември 1897 г., Тереза иска да потвърди за последен път своето себепринасяне с думите:

Не се разкайвам, че съм се предала на Любовта... О, не, не се разкайвам, напротив... Никога не бих повярвала, че е възможно да се страда толкова много! Никога! Никога! Мога да си го обясня единствено с пламенното желание, което имах да спасявам душите¹⁵.

Тя искаше да подновява своето себепринасяне с всеки удар на сърцето си до сетното си деяние на любов: „Боже мой, обичам Те!“

Франсоа-Мари Летел OCD
Рим, 15 февруари 2016 г.

¹⁵ *Последни разговори*, „Жълта тетрадка“ (30 септември). В текста, написан от майка Агнес, се използва изразът „да спасявам души“, обичаен израз по онова време. Мисля, че би било уместно текстът да се коригира с типичния за Тереза израз: „да спасявам душите“.